

KISPÉTER ANDRÁS: „JUHÁSZ GYULA” C. KANDIDÁTUSI
DISSZERTÁCIÓJÁNAK VITÁJA

A Tudományos Minősítő Bizottság 1955. június 28-án tartotta Kispéter András „Juhász Gyula” c. kandidátusi értekezésének a vitáját. A bíráló bizottság elnöki tisztét Turóczy-Trostler József akadémikus, titkári teendőit Király István, az irodalomtudomány kandidátusa látta el. A bizottság tagjaiként Benedek Marcell, az irodalomtudomány doktora, Földessy Gyula, az irodalomtudomány doktora, Gyergyai Albert, az irodalomtudomány kandidátusa, Kardos László, az irodalomtudomány kandidátusa, Komlós Aladár, az irodalomtudomány kandidátusa és Waldapfel József lev. tag működtek közre. Az értekezés opponensei Bóka László lev. tag és Baróti Dezső, az irodalomtudomány kandidátusa voltak.

Az elnök felkérésére Tolnai Gábor lev. tag, a jelölt aspiránsvezetője ismertette tapasztalatait. Hangsúlyozta, hogy Kispéter András az első aspiráns-nemzedékhez tartozik, s értekezésének a vitája az első olyan irodalomtörténeti kandidátusi vita, ahol a jelölt a szervezett aspirantúra keretében készítette el disszertációját.

*

Elsőnek Bóka László opponensi jelentését ismertették. A jelentés hangsúlyozta, hogy Kispéter András jelentős és elvégezhető feladatra vállalkozott Juhász Gyula életművének monografikus feldolgozásával. A tárgyválasztás helyességét igazolja, hogy az egybeesik mai irodalmi életünk akut szükségletével. Juhász Gyula életművét feldolgozó irodalomtörténésznek a XX. századi irodalom legfontosabb elvi kérdéseit kell megoldania: a Nyugat problémáját, a proletárforradalom korszakváltó jelentőségének problémáját, a polgári dekadencia, a neokatolikus fideizmus-miszticizmus, irredentizmus és a munkásmozgalom, az új népiség, a proletárirodalom problémáját. Az opponens egészséges jelenségnek tartja, hogy a kutatók elsősorban Juhász Gyula és Tóth Árpád felé fordultak érdeklődésükkel, „azok felé, akik a legégyértelműbb lépéseket tették a líra dekadenciájától a lírai realizmus felé.”

Kispéter András helyes elvekre építette értekezésének koncepcióját és módszerét. Történeti fejlődésében, életpálya és életmű egységében próbálta Juhász Gyula művét ábrázolni és értékelni. Dolgozatának egyik legnagyobb crényét abban látja, hogy Juhász Gyula értékelésébe helyesen építette bele a költő politikai és irodalmi publicisztikai munkásságát, hogy meg tudta mutatni a politikai és költői fejlődése között a szerves összefüggést.

A bíráló azután az értekezés néhány jellegzetes hibájáról beszélt. Hangsúlyozta a munka filozófiai, világirodalmi provincializmusát. A jelölt világosan látja — mondta Bóka László —, hogy Juhász Gyula fejlődése nem választható el az irodalomnak attól a válságától, amely az imperializmus korában válaszút elé állított minden író, de ezt a válságot rendkívül leegyszerűsítve ábrázolja: sem az ideológiai válságnak, sem a válság irodalmi vetületének eleven valóságát nem érzékelteti, csupán ennek elnagyolt rajzát adja. Juhász Gyula művészi útja nagy belső vívódások között fordult a realizmus felé. Ezt a fejlődést Kispéter András egészében helyesen vázolja, de túlságosan elnagyolja. Nietzsche, az impresszionizmus, szimbolizmus mintha csak címszavak lennének egy igényes lexikonból, s nem lenne mögöttük annak a forrongó irodalmi világnak élménye, melyet nem elég megbélyegezni, meg kell mutatni igaz valóságát, hogy érthető legyen, miért térített le oly sok

tehetséget a realizmus természetes útjáról. E kérdés-csoportnak az apparátusa is hiányzik az értekezésből.

A másik lényeges hibája a dolgozatnak, hogy nem eléggé veti bele kutatási eredményeit mai irodalmunk harcaiba. A mű tanulság nélkül marad.

Az opponensi jelentés mondanivalóját összegezve megállapította, hogy a dolgozat „jelen formájában is alkalmas arra, hogy elnyerje vele a kandidátusi fokozatot, mivel irodalmunk egy jelentős alakjának életművéről ad először marxista igényű, pártos értékelő képet önálló kutatások alapján.”

A másik opponens, *Baróti Dezső* az értekezés komoly értékét abban látta, hogy Kispéter András elsőként tett kísérletet Juhász Gyula pályájának átfogó ábrázolására. Fő vonalaiban egységes pályaképet vázol, s ha a problémákat nem mindig tudta megoldani, az elsősorban a Juhász Gyula filológia jelenlegi állapotából, a szükséges előtanulmányok hiányából adódott.

Kispéter András helyesen a költőről eddig kialakult álláspontok összefoglalásával indítja értekezését. Kár azonban, hogy jelentős tanulmányokat helyenként indokolatlanul fölényesen értékelt, s így eltorzítja őket. Zolnai Béla és Babits Juhász Gyuláról alkotott véleménye nem olyan egyértelmű, ahogy ez a tanulmány sommás szavaiból kitűnik.

A jelölt nem érint néhány olyan kérdést, amelyet a rendelkezésre álló anyag elmélyültebb feldolgozásával tisztázhatott volna: alaposabban kellett volna elemeznie a költő magánéletét, Eörsi Júliával való kapcsolatát, az Annaélmény benső lényegét, irodalmi barátságait és kapcsolatait, az ifjú költő egyetemi éveit, s több melegséggel a kezdő ötanár vidéki életét.

Az ifjú évek elemzésével kapcsolatosan kifogásolta a jelentés, hogy Kispéter egyoldalúan emeli ki a költő családjának és környezetének 48-as hagyományát, s ezzel párhuzamosan nem beszél a város progresszív értelmiségének a reá gyakorolt hatásáról. Kissé nyersnek tartja a szegedi piarista gimnázium sommás elítélését. Juhász Gyula önképzőköri szereplése sem arra vall, hogy élesen szemben állt volna a kor viszonyai között nem is olyan rossz iskolával, ahol alapos klasszikus műveltséggel telítődött. A jelölt túlértékeli a költő önképzőköri verseit, amelyek a kor önképzőköreinek szokásos témáival, nem pedig a család „48-as hagyományával” függenek össze.

Juhász Gyula életpályájának makói szakaszától a disszertáció túlnyomórészt a költő politikai, eszmei fejlődésének vizsgálatával, a „homo politicussal” foglalkozik, s ezzel a vázolt kép szükségszerűen egyoldalúvá válik. Alig látjuk Juhász Gyula kapcsolatát régebbi barátaival, Babitsal, Kosztolányival, mai Nyugattal, egyszóval „az eleven, az élő, hol boldog és lelkesedő, hol letört ember bemutatása nem elég életszerű”.

A költő 1918–19-es magatartásának, eszmeiségének felmérése során a disszertáció kiindulópontja az, hogy 1918 elején Juhász Gyula eszmei fejlettsége megegyezik a szegedi radikális kispolgárságéval, s az eszmények alakulása során velük együtt radikalizálódik. A jelölt e helytelen tételnek a segítségével akarja megmutatni a költő ellentmondásait, „kispolgári korlátait”. Juhász Gyula műveltebb és politikailag is szélesebb látókörű, mint akár a szegedi radikális kispolgárság balszárnya. A költő nem velük együtt sodródik balra, hanem lelkes és sokban igen világosan látó cikkei járulnak a kispolgárság egy részének a radikalizálódásához. A kérdést történetiben kell vizsgálni, mai követelmények felállításával. A valóságban a költő nem „saját osztályának, a kispolgárságnak” a szószólója, hanem a haladó magyar értelmiség egyik jelentős képviselője.

Hibás a „Titkos értelmű rózsá” és „Az élő halottak háza” című verseket az ellenforradalommal, s általában politikai kérdésekkel kapcsolatba hozni, s valamilyen politikai allegóriát keresni bennük. Még bántóbb a „Dózsa feje” című versben „a vörös hadsereg őseit, az első vörös hadsereg dicsőítését látni”.

Míg Juhász Gyulának 1918—19-ben írott politikai cikkeinek elemzésekor Kispéter András ott is korlátokat keresett, ahol azok nem voltak, addig a proletárdiktatúra bukása után írottaknál, Juhász Gyula politikai nézeteinek ismertetésekor alig veszi észre azt, hogy a költő már nem tudja töretlenül hallatni korábbi forradalmi hangját. Harcos demokrata magatartása, a munkásosztály iránt érzett mély rokonszenve tovább él benne, de a kommunizmustól való eltávolodásával együtt egyre távolabb lesz tőle az az emberibb jövő is, amelyet nemrég még olyan közelinek érzett. Időnkénti pesszimizmusának, növekvő magányának, majd elhallgatásának is ez a legfőbb oka. A költő pályája utolsó szakaszát vázolja Kispéter András hajlamos szépíteni Juhász Gyula érthető emberi és eszmei gyöngeségeit (pl. a Dobay-féle sajtóper ismertetésében). A Petőfi Társaság tagságának elfogadása sem magyarázható csak azzal, hogy fórumot keres haladó gondolatainak a kifejezésére. Gyengesség ez is, amelyet azonban érthetővé tesz az, hogy eltemetett vidéki költőnek érzi magát, s jólesik a fővárosi irodalmi társaság elismerése. Részben ez és részben a szegénysége viszi el a költőt a „Magyarság” nevű jobboldali napilaphoz is.

Juhász Gyula politikai nézeteinek, publicisztikájának a bemutatása félreértései ellenére is az értekezés legalaposabbán megírt része. Jóval erőteljesebbek a költő művészi eszközeiről írott fejezetek. A közelmúlt egyik legjelentősebb költőjét ismerteti, de sajnos éppen a lírikus Juhász, a magyar vers és nyelv csodálatos művésze sikkad el leginkább. A fiatal költőt ért irodalmi hatásokat elemezve helyesen mutat rá Vajda, Reviczky és Kiss József hatására, de legtöbbször csak életrajzi dokumentumokat, vagy a költő eszmei fejlődésére fényt derítő példákat lát a költeményekben. Csak a váradi versek elemzésétől kezdve tesz kísérletet arra, hogy a költeményeket a tartalom és a vázlatos forma egységében nézze.

Ígényes az értekezés Juhász Gyula „impresszionizmusának” elemzésekor. Az opponens azonban vitatta az irodalmi impresszionizmus szellem-történeti eredetű fogalom felújításának a szükségességét. A fogalmat — elemzi Baróti Dezső — az irodalomtörténet a műtörténetből vette át és annak sajátos megnyilatkozásait alkalmazta az irodalmi alkotásokra. A fogalom művészettörténeti alkalmazása is egyoldalú, bár kétségtelen, hogy a XIX. század végének és a XX. század elejének irodalmában, költészetében akadnak a képzőművészeti impresszionizmussal rokonítható vonások. Az impresszionizmus fogalma azonban lényegében „egyike azoknak a szellem-történeti kategóriáknak amelyeknek a létrejötte is a polgári társadalom terméke, s mely bizonyos mértékig arra szolgál, hogy a művészetek progresszív megnyilatkozásait a dekadens hangulatfestéssel mossa össze”. Kispéter András Juhász Gyula impresszionista verseit elemezve már maga is helyesen látja, hogy „ezek nem egyszerűen impresszionista versek, hanem ott van bennük a valóság igényesebb, realiztikusabb megfigyelése is”.

A disszertáció helyesen vázolja a realizmus felé való fejlődést Juhász Gyula költészetében, jó szemmel választja ki az életművet leginkább jellemző költeményeket, de a művészi forma árnyalatokban megnyilvánuló változatait,

fejlődését és időnkénti visszaeséseit nem tudja elég elmélyülten nyomon követni.

A jelentésben — mondta végezetül az opponens — elsősorban a hibákat és a hiányosságokat érintette, nem azért, mert ezek a dolgozat meghatározói: így akart a szerzőnek további eredményes munkájához segítséget nyújtani.

*

Kispéter András válaszában hangsúlyozta, hogy a Juhász-kutatás jelenlegi állása mellett nem volt és nem is lehetett célja felölelni „Juhász Gyula művének összes problémáit”. Elismerte, hogy az opponálók által hiányolt kérdések tárgyalása gazdagabbá, színesebbé tette volna Juhász Gyula költői képét. A disszertáció célja azonban az író pályaképének, emberi, költői és eszmei fejlődésének megrajzolása volt, s ebből a szempontból válogatott a rendelkezésére álló gazdag anyagból. Juhász Gyula teljes költői képének vázolása akkor válik csak lehetővé, ha a XX. századi irodalom, elsősorban a Juhász-filológia és textológia legfontosabb kérdéseit az irodalomtörténet tisztázza.

Egyetértett Bóka Lászlóval, hogy a disszertációban kevés helyet juttatott a korabeli filozófiai, irodalmi, stílus- és egyéb mozgalmak elemzésének.

A jelölt a továbbiakban az opponensek által felvetett részletkérdésekkel foglalkozott.

Nem értett egyet Baróti Dezsővel a költő önképzőköri verseinek és a „48-as hagyományoknak” az értékelésével. Szerinte része van abban a család, általában a szegedi polgárság és a piarista gimnázium 48-as hagyományainak, hogy ezekben a versekben állardóan Vörösmartyt, Petőfit, Kölcseyt idézi és az ő hangnemükben próbálgatja először lantját. Baróti Dezső a negyvennyolcasságot közjogi síkra szűkíti le és szembeállítja „a város progresszív értelmiségével”. A valóságban Szegeden ez a polgári értelmiség őrzi a 48-as hagyományokat, elsősorban társadalmi és nem közjogi vonatkozásaiban.

A jelölt továbbra is fenntartotta azt a véleményét, hogy Juhász Gyula eszmei fejlettsége 1918 elején megegyezik a szegedi radikális kispolgárság magatartásával, de nem állítja, s nem is állította, hogy Juhász Gyula a kispolgárság szószólója. A munkásmozgalom iránti tartózkodása 1918 tavaszán nem más, „mint kispolgári szemléletéből adódó korlát, saját osztályának, a kispolgárságnak, különösen a kispolgári értelmiségnek, az ún. ’középosztálynak’ a féltése”. Viszont 1918 tavaszától kezdve, „ahogyan haladunk a forradalom felé, egymás után veti le Juhász polgári korlátait”.

A „Titkos értelmű rózsa” és „Az élő halottak háza” című versek értékelésével kapcsolatosan nem győzte meg őt Baróti Dezső ellenvetése. Juhász Gyula egész ekkori tevékenysége amellet szól, hogy a forradalom igazi jelentőségét éppen e versek megírásakor ismerte fel. A néhány héttel előbb keletkezett „Titkos értelmű rózsa” című vers megértéséhez az „Élő halottak háza” adja meg a kulcsot. Mindkettőben titokról beszél, de míg az elsőben gondolata homályos, a második versében világos választ ad:

*Tudom, tudom jól. El van rejtve mélyen,
De az ítélet trombitálni fog.
Már látom a jelet a hajnalégen,
Piros pecséttel nyílik a Titok!*

Ez a hitvallás még világosabb a harmadik kifogásolt versben, a „Dózsa

feje” címűben. „A legelső forradalom városunkban” című, („Riportok a régi Szegedről” című cikksorozatban. — Krónika 1919. október 15-i szám), néhány hónappal később írt cikkében Juhász Gyula maga mondja azt, amit Baróti Dezső hibáztatott, hogy Dózsa serege az első vörös hadsereg volt.

Nem értett egyet Baróti Dezsővel a költő 18—19-ben, majd a 20-as években tanúsított magatartásának értékelésében. A bíráló azt a sablon-szerű álláspontot képviseli, hogy Juhász Gyula 1919-ben érte el eszmei és politikai fejlődésének a csúcsát, s a 20-as években visszaesés tapasztalható. Az ő vizsgálata szerint bátor hitvallás jellemzi a 20-as években írott verseit és cikkeit, nemcsak, hogy nem lép vissza onnan, ahova 1919-ben eljutott, hanem eszmei és politikai nézeteinek tisztázásában... még tovább megy az ellenforradalom idején, amikor egymás után írja lelkesítő, biztató verseit a munkásoknak...” A Petőfi Társaságbeli tagsága, továbbá a „Magyarság”-nak küldött versei ennek cáfolatára nem meggyőző bizonyítékok. S a Dobay-féle sajtóper is — az ezzel kapcsolatos észrevételeivel sem tud Baróti Dezsővel egyetérteni — jól szemlélteti azt a hajszát, amelyet a szegedi „ébredők” és „fajmagyarok” folytattak Juhász Gyula ellen, s egyben jól megvilágítja a költő politikai, eszmei magatartását és tisztánlátását.

Nem tudott egyetérteni Baróti Dezsővel, aki „az impresszionizmust — szellemtörténeti kategóriának bélyegezve — ki akarja irtani az irodalomból”. Az impresszionizmus, mint az imperializmus egyik szakaszának művészi látásmódja megvan a képzőművészetben éppen úgy, mint az irodalomban. Nem akkor vagyunk marxisták, ha ezt tagadjuk, hanem ha gazdasági és társadalmi gyökereit feltárjuk. Juhász Gyula költészetében, bár egyidőben tudatosan fordul az impresszionizmus felé (Modern képek, 1919.), soha sem válik ez egyedül uralkodóvá, s az ún. „impresszionista” verseiben is fellelhetők a későbbi nagy realista versek nyomai.

*

A jelölt válasza után *Baróti Dezső* opponens jelentkezett ismét szólásra. Ismételten hangsúlyozta, hogy nem a család 48-as hagyománya a legdöntőbb Juhász Gyula pályájának alakulásában. A család nem egy vonatkozásban vissza is húzta a költőt: a család igényei, a vallásos levegő Juhász pályaválasztását is befolyásolták. Ebből a kicsinyes és fülledt levegőjű kispolgári környezetből valójában akkor szakadt ki, amikor kapcsolatba került a szegedi sajtóval, a radikális újságírókkal.

Juhász Gyula 18—19-es kapcsolatait illetően, nem tagadva a költő kispolgári nézeteit, továbbra is fenntartja, hogy a jelölt a maga elméleti műveltségével a mai igények szerint vizsgálja Juhász Gyulának a forradalomhoz való viszonyát.

Nem tudja elfogadni a jelölt bizonyítását, hogy Juhász Gyula a forradalom bukása után is megőrizte azt a harcos, forradalmi lendületét, amely 18—19-ben annyira jellemezte őt. 1919 végén és 1920-ban is találhatók ugyan versei, cikkei, amelyekből hasonló következtetésre juthat, de világosan kell látnia, hogy ez a hang később elhalkul és legfeljebb csak alkalomszerűen tér vissza. Visszahúzódik egy, a munkásosztállyal szimpatizáló radikális értelmiségi magatartáshoz, amelyben természetesen benne van a fehérterrornak, a korszak egész politikájának az elítélése is.

Az impresszionizmus kérdésével kapcsolatban azt hangsúlyozta, hogy jelentésében csak kérdésképpen vetette fel, hogy szükség van-e az irodalmi

impreszionizmus szellemtörténeti fogalmának a felújítására. Az impreszionizmus művészettörténeti és irodalomtörténeti vizsgálói az impreszionizmusnak kétségtelenül meglevő jelenségét, a barokk és rokokó problémájához hasonlóan, túlságosan kiterjesztették és számos olyan vonást is hajlandók voltak impreszionizmusnak nevezni, ami nem az.

*

A vita során felszólalt Benedek Marcell, Kardos László, Koczkás Sándor, Komlós Aladár, Turóczy-Trostler József és Waldapfel József. Valamennyien eredetinek találták a tárgyválasztást, Juhász Gyula életének és művének egységes tömbben való feltárását. Viszont kifogásolták a disszertáció aránytalanságait és a munka stílusát. Többen óva intették a fiatal irodalmár-nemzedéket, hogy ne a mai tudásuk és elméleti felkészültségük szerint nézzenek vissza a múltba, mert így „történelmi materializmus címén” a legtörténelmietlenebb szemlélet bűvkörébe kerülhetnek.

Koczkás Sándor kifogásolta, hogy Juhász Gyulának Ady és József Attila között betöltött áthidaló szerepét nem elemzi kellőképpen az értekezés. Pedig ennek az összekötő szerepnek a magyar proletárköltészetnek, József Attila költészetének a kialakulása szempontjából komoly jelentősége és lényeges tartalma van. Ady az első, aki a munkásosztályt nemcsak elesettségében és nyomorában mutatja be, hanem a nemzeti élet összefüggéseiben ábrázolja. „Ez volt Adynak a magyar irodalom további fejlődése szempontjából az egyik legnagyobb tette — folytatta Koczkás, — és ezt lényegében Juhász Gyula a maga sajátos módján, más összefüggésekből kiindulva folytatni képes”. Ady után és József Attila előtt ő volt az, aki a legerőteljesebben hangot adott a magyar munkásosztály jelenlétének és történelmi erejének. Ady és Juhász Gyula hagyományára épít József Attila a harmincas évek nagy proletárverseiben. Költészetének ez a vonása emeli ki Juhász Gyulát a Nyugat költői köréből, „nemcsak Babitshoz, Kosztolányihoz, hanem még Tóth Árpádhoz viszonyítva is”.

A disszertáció adós maradt Juhász Gyula sajátos költészetének mélyreható feltárásával — mondta *Komlós Aladár*. — „Juhász Gyula verseinek, strófáinak van valami sajátos, mély bűgása, zenéje, amely nagyon jól felismerhetővé teszi őt a Nyugat gazdag, nagy, lírai orcheszterében.” Egy Juhász Gyula monográfiának első feladata volna ezt a sajátos, mélyről jövő bűgó zenét, ennek objektív eszközeit megvizsgálni és elemezni.

Egyoldalúnak tartotta Komlós a költő szemléletének az elemzését is. Juhász Gyula világszemléletét nem merítjük ki azzal, ha csak mint politikussal foglalkozunk. A világszemlélet nemcsak a társadalom határáig terjed. Kispéter András nem vette észre, hogy „mennyire összeolvad Juhász Gyula politikai szemléletével, szocializmusával a vallásossága” — innen ered szerinte annak az áhítatnak a hangja, amely valamennyi igazi Juhász versben érezhető — „hogy az ő szocializmusa milyen sajátos evangéliumi színezetű szocializmus”. Juhász Gyula fiatalkori költészetében komoly szerepet játszott a miszticizmus.

Waldapfel József nem értett egyet azzal, hogy Juhász vallásosságának ilyen nagy jelentőséget tulajdonít Komlós. A költő vallásossága — hangsúlyozta Waldapfel — pályájának egyik szakaszában sem válik uralkodóvá, s verseiben nem az ő szubjektív vallásossága, hanem a nép szemlélete, a nép vallásossága kap hangot.

Waldapfel József véleménye szerint a jelölt túl értékeli Juhász Gyula jelentőségét a magyarországi Nietzsche-kultusz szempontjából. Nem lehet igaz, hogy az fedezi fel Nietzschét, aki a leghatározottabban, a legtudatosabban leszámol tanaival.

Nagy hibája volt e nemzedéknek — mondta felszólalásában *Turóczi-Trostler József* — a politikai és ideológiai tanácstalanság. Nem volt előttük világos és határozott politikai program, így pályájuk sem lehetett olyan egyenesvonalú, mint egy politikusé. Juhász Gyula is keresi a kiutat, de nem találja, „meg akar szabadulni sok mindenféle kispolgári, vallási és egyéb dologtól, de védekezik is a megszabadulás ellen”. S az ideológiai tanácstalanság a költőnél elválaszthatatlan az etikai és esztétikai tanácstalanságtól: többek között a formakereséstől.

*

A felszólalások során, Baróti Dezső és Kispéter András vitájához kapcsolódva sok és értékes szó hangzott el az *impresszionizmus* fogalmáról.

Az impresszionizmus jelszavát — mondta *Benedek Marcel* — nem a szel-lemtörténet találta ki, „ezek meglevő, az illető festők, szobrászok és írók által használt. elméletileg is alátámasztott jelszavak voltak, amelyeknek a maguk idejében nagyon is meg volt a maguk konkrét tartalma”.

Valamennyi hozzászóló hangsúlyozta, hogy meg kell különböztetni a különféle eszmeiség szolgálatában fellépő impresszionizmusnak a különféle jelentkezési formáit. Az impresszionizmus lényegét — mondta *Kardos László* — minden egyes költőnél külön kell megvizsgálni, mert az elvi, eszmei kapcsolatok mindig mások és mások. Az impresszionista mozzanatok jelentkezése nem teszi egyben a költőt impresszionistává.

Koczás Sándor véleménye szerint a századeleji izmusok között az impresszionista szemlélet pozitív jelentőséggel bír a magyar irodalom fejlődésében, „éppen a Juhász Gyulánál jelentkező realista tájköltészet kialakításának az előkészítésében”. Juhásznál elsősorban tájköltészetben jelentkezik az impresszionista szemlélet, de a tájban ő a valóság összefüggéseit olyan hangulati színezésben ábrázolja, — az emberi momentumot véve a tájba, — amely egyre inkább társadalmi tartalommal telítődik. 19-utáni költészete már leveti ezeket az impresszionista színeket — a költő eljut a reális tájábrázolásig. Ez a vonal, amely Juhász Gyulánál az impresszionista jellegű tájképektől és tájhangulatoktól a realista tájábrázolásig vezet, természetesen folytatódik tovább József Attilánál, aki a kiszombori, még inkább parnasszista, impresszionista mozzanatok mutató szonettjein túljutván a harmincas években létrehozta a maga kommunista tájábrázolását.

Waldapfel József vitatta az impresszionizmus haladó jellegét. Véleménye szerint ez az irányzat kifejezetten antirealista tendenciájú. „Nem arról van szó — fejtette tovább —, hogy az impresszionizmus út a realizmushoz, hanem út — el a realizmustól”. Viszont egyetértett azzal, hogy Juhász Gyulánál az impresszionista jegyek már a pályája elején csak külsőlegesen, csak a vers szerkezetét adják. A „Magyar táj, magyar ecsettel” című költeménye pl. egyike azon verseinek, amelyek módszerükben a legtudatosabban impresszionisták, az egész mégsem mondható impresszionista költeménynek: a versnek van egy mélyebb, társadalmi mondanivalója, a magyar ugar, a magyar elesettséget ábrázolása.

Turóczi-Trostler József az impresszionizmus keletkezését vizsgálta. Bourget-től származik az impresszionizmus lényegének a meghatározása:

a szó funkcióját átveszi a hang; a szó átveszi a mondatrész funkcióját; a mondatrész a mondatét, a mondat a bekezdését és a bekezdések átveszik az egész funkcióját. Tehát Bourget szerint a részletekből kell összerakni az egészet. A részletek konkrétak és reálisak, az egészet azonban magamnak kell összenézniem, tehát egy szubjektív kép jön létre, a valóság meghamisítása történik. A naturalizmus lényegében ugyanezt csinálja, azonban a szubjektumot is ki akarja irtani.

*

Igen termékeny volt a vita, mert rengeteg kérdést vetett fel, bár legtöbb megoldatlan maradt.

A jelölt válasza után a bírálóbizottság Kispéter Andrást egyhangúlag a kandidátusi fokozatra javasolta.*

A vitát összefoglalta:
Garamvölgyi József

* Kispéter András: Juhász Gyula c. disszertációja 1956-ban megjelent a Művelt Nép Kiadónál.